

SỰ HỢP TÁC GIỮA CÁC NHÀ KHOA HỌC CÁC NƯỚC XÃ HỘI CHỦ NGHĨA TRONG VIỆC NGHIÊN CỨU NHỮNG VẤN ĐỀ QUẢN LÝ

Ngày nay, việc hợp tác quốc tế nhằm nghiên cứu những vấn đề lý luận và thực tiễn tổ chức quản lý, nghiên cứu những kinh nghiệm tiên tiến của các nước anh em trong lĩnh vực quản lý đã trở thành nhu cầu cấp bách. Để đáp ứng nhu cầu đó, từ giữa năm 1976, các chính phủ 8 nước trong Hội đồng tương trợ kinh tế (Bungari, Hunggari, Cộng hòa Dân chủ Đức, Cuba, Mông Cổ, Ba Lan, Liên Xô và Tiệp Khắc) đã quyết định thành lập *Viện nghiên cứu khoa học quốc tế về vấn đề quản lý*. Viện này thật sự hoạt động từ tháng 3 năm 1977, khi Hội đồng lãnh đạo của Viện họp phiên đầu tiên, thông qua điều lệ, xác định những mục tiêu cơ bản, những chức năng và cơ cấu của Viện, cũng như phương hướng hoạt động chủ yếu của nó với tính cách là một trung tâm khoa học mới.

Trong thời gian tới, Viện Nghiên cứu khoa học quốc tế về vấn đề quản lý đã hoàn thành về cơ bản giai đoạn hình thành tổ chức và hình thành phương hướng nghiên cứu khoa học. Viện đã xác định được hệ vấn đề nghiên cứu và thu được những kết quả đầu tiên, đã vạch ra những con đường và những phương tiện tiến hành trao đổi quốc tế những kinh nghiệm tiên tiến trong lĩnh vực quản lý, đã tiến hành hợp tác rộng rãi với các cơ quan của Hội đồng tương trợ kinh tế và các tổ chức gia thuộc các nước thành viên của Viện.

Trong khi lựa chọn đề tài nghiên cứu cụ thể, Viện Nghiên cứu khoa học quốc tế về vấn đề quản lý đã xuất phát từ những nghị quyết gần đây của các Đại hội các Đảng cộng sản và Công nhân các nước thuộc Hội đồng tương trợ kinh tế. Những nghị quyết này hướng mạnh vào việc phát triển nền sản xuất xã hội theo chiều sâu và nâng cao hiệu quả của nó bằng cách áp dụng nhanh chóng những thành tựu mới về khoa học và kỹ thuật.

Sự hợp tác quốc tế nghiên cứu về quản lý hiện nay đang tập trung chủ yếu vào những vấn đề quản lý khoa kinh tế và khoa học – kỹ thuật. Mặc dù vậy, ở đây không thể nào tách rời những vấn đề lý luận chung về quản lý, về phát triển xã hội và con người, cũng như không thể bỏ qua các khía cạnh xã hội học của quản lý. Theo sự xác nhận của X.Emengianốp, Viện sĩ thông tấn Viện Hàn lâm khoa học Liên Xô, Viện trưởng Viện Nghiên cứu khoa học quốc tế về quản lý, trong phương hướng hoạt động của Viện cần phải “tiếp tục nghiên cứu những khía cạnh xã hội học của sự hợp tác quốc tế về khoa học – kỹ thuật. Cụ thể, cần dự kiến một chương trình phân tích các phương pháp tiến hành nghiên cứu xã hội học về sự hợp tác quốc tế, về các quá trình thông qua quyết định và tác động quản lý trong khuôn khổ hợp tác quốc tế về khoa học – kỹ thuật, nghiên cứu các quá trình hoạt động và bầu không khí tâm lý xã hội trong các tập thể lao động quốc tế. Mục đích cuối cùng của nó là soạn thảo những kiến nghị có tính chất xã hội học nhằm nâng cao hiệu quả công tác phối hợp giữa các nhà khoa học và các chuyên gia các nước khác nhau”⁽¹⁾.

Phương hướng chủ yếu trong nghiên cứu và hợp tác khoa học của Viện là tập trung vào bốn vấn đề cấp bách đang được quan tâm rộng lớn ở các nước xã hội chủ nghĩa anh em:

1. “Hoàn thiện hệ thống quản lý sự phát triển kinh tế và phát triển khoa học – kỹ thuật các nước thuộc Hội đồng tương trợ kinh tế, bao gồm cả việc cải tiến các cơ chế kinh tế - tổ chức của các nước này”. Đây là đề tài có ý nghĩa cấp bách số một về quản lý. Bởi vì, như lời X.Emengianốp nó “nghiên cứu sâu sắc cả một tổ hợp những vấn đề

¹ Bài trả lời phỏng vấn của X.Emengianốp về hoạt động của Viện Nghiên cứu khoa học quốc tế về quản lý đăng trên tạp chí *Các khoa học xã hội học*, Matxcova, 1980, số 5, tr.185

liên quan mật thiết đến việc hoàn thiện hệ thống kế hoạch hóa, kích thích kinh tế và cơ cấu tổ chức của quản lý cũng như phát triển các nguyên tắc dân chủ trong quản lý, mở rộng quyền và sáng kiến của các tập thể lao động”.

Khi nghiên cứu việc hoàn thiện hệ thống quản lý, các nhà khoa học chú trọng làm rõ vấn đề nâng cao tính tự chủ và trách nhiệm của các tổ chức kinh tế; mặt khác tìm tòi cách thức phát triển các phương pháp tập trung hóa trong quản lý và kế hoạch hóa. Hai mặt này không những không đối lập nhau mà còn liên hệ qua lại với nhau, bổ sung cho nhau.

Trong khi nghiên cứu cơ chế kinh tế và cơ chế tổ chức của quản lý, điều được coi trọng hàng đầu là làm rõ những vấn đề phương pháp luận của việc nghiên cứu, miêu tả và so sánh các cơ chế quản lý. Từ đó có thể làm rõ những kinh nghiệm cải tiến cơ chế kinh tế của cả nước, đi sâu phân tích hệ thống kích thích vật chất và hệ thống các quan hệ hạch toán kinh tế đang được vận dụng ở nước xã hội chủ nghĩa.

Khi nghiên cứu cơ chế quản lý sự phát triển khoa học – kỹ thuật, các nhà khoa học các nước xã hội chủ nghĩa đã phân tích kinh nghiệm ở Bungari, Hungari, Cộng hòa Dân chủ Đức, Liên Xô và Tiệp Khắc làm rõ cơ cấu tổ chức của quản lý, các hình thức liên hệ giữa khoa học với sản xuất, kế hoạch hóa sự phát triển khoa học – kỹ thuật, các hình thức và phương pháp kinh tế của quản lý sự phát triển khoa học – kỹ thuật, bao gồm cả việc cấp kinh phí, kích thích kinh tế và hạch toán kinh tế..v..v....

2. *“Cải tiến quản lý các quá trình liên kết kinh tế - xã hội chủ nghĩa, hợp tác kinh tế và khoa học – kỹ thuật của các nước trong Hội đồng tương trợ kinh tế”*. Mục đích chủ yếu của nghiên cứu là soạn thảo các phương pháp tổ chức – luật pháp và các phương pháp kinh tế của việc quản lý các quá trình liên kết kinh tế xã hội chủ nghĩa, đặc biệt là quản lý các công trình xây dựng liên quốc gia.

Sự phát triển hợp tác kinh tế và khoa học – kỹ thuật giữa các nước thuộc Hội đồng tương trợ kinh tế làm xuất hiện những tập thể lao động quốc tế. Đây là những đối tượng mới, cần nghiên cứu và quản lý tốt. Các nhà khoa học đã tập trung chủ yếu vào nghiên cứu những khía cạnh xã hội học của việc quản lý các tập thể này. Các tập thể lao động quốc tế có nhiều đặc điểm khác biệt so với các tập thể lao động quốc gia về phương thức kế hoạch hóa và tổ chức công tác, về các phương pháp kích thích, kiểm tra và đánh giá hoạt động cũng như về nhiều định chuẩn và chuẩn mực hành vi của các thành viên trong sản xuất và sinh hoạt. Do vậy, cần phải áp dụng những phương pháp mới về nguyên tắc vào việc quản lý các tập thể lao động quốc tế. Những nghiên cứu về quản lý ở đây phải hướng vào việc xây dựng cơ sở lý luận của quản lý, soạn thảo các kiến nghị thực tiễn, nhằm nâng cao hiệu quả hoạt động của các tập thể lao động quốc tế. Những nghiên cứu ấy đã làm sáng tỏ hàng loạt vấn đề xã hội, góp phần vào việc soạn thảo kế hoạch phát triển xã hội của các tập thể xây dựng các nhà máy điện nguyên tử Pácsor ở Hunggari và Bogunitxe ở Tiệp Khắc, khu công nghiệp liên hợp Ec donext ở Mông Cổ..v..v...

Trong năm 1980 – 1981, Viện Nghiên cứu khoa học quốc tế về quản lý đã hoàn thành việc nghiên cứu đề tài phát triển những nguyên tắc dân chủ trong quản lý sản xuất. Trong quá trình nghiên cứu, đã phân tích, so sánh kinh nghiệm của các nước thuộc Hội đồng tương trợ kinh tế trong việc tổ chức các tập thể lao động tham gia vào quản lý xí nghiệp, làm rõ những nhân tố kích thích tích cực của người lao động, xác định các chuẩn mực của việc thông qua tập thể các quyết định và các phương pháp phát triển tâm lý xã hội của cá nhân và của tập thể.

3. *“Vấn đề quản lý và mô hình hóa các quá trình phát triển toàn cầu”*. Hướng nghiên cứu này rất quan trọng nhưng mới được triển khai gần đây. Trước mắt, cá nhà nghiên cứu đã soạn thảo phương án thứ nhất về hệ thống “người – máy” dùng cho việc phân

tích kinh tế vĩ mô về các quá trình phát triển dài hạn của nền kinh tế quốc dân của mỗi nước và của cả Hội đồng tương trợ kinh tế. Hệ thống này đảm bảo: 1) Soạn thảo các phương án phát triển chỉ báo kinh tế quốc dân phù hợp với các dữ kiện chương trình mục tiêu; 2) Khảo nghiệm tính chất không mâu thuẫn của các phương án nêu trên; 3) phân tích tính chất ổn định và nhạy bén của chúng, xác định ảnh hưởng của những biến đổi về các thông số trong sự phát triển của toàn bộ nền kinh tế quốc dân; 4) phân tích sự phát triển quá khứ, xem xét những hậu quả của những hoạt động quá khứ đối với sự phát triển nền kinh tế quốc dân. Hệ thống “người – máy” cho phép phân tích tính năng động của sự phát triển các nguồn lực lao động, các quỹ sản xuất, phân tích quá trình tăng trưởng và phân phối thu nhập quốc dân... Hệ thống này đã được áp dụng ở Bungari và Hunggari.

4. “*Nâng cao hiệu quả của hệ thống quản lý trên cơ sở áp dụng các phương pháp toán học và kỹ thuật tính toán hiện đại*”. Các nhà khoa học chú trọng nghiên cứu những vấn đề cấp bách của việc áp dụng kỹ thuật vi tính (microprocessor) bắt đầu từ năm 1979, khi một loạt cơ quan ở các nước thuộc Hội đồng tương trợ kinh tế tiến hành phân tích hiện trạng và triển vọng phát triển hệ thống quản lý trên cơ sở kỹ thuật vi tính. Kết quả nghiên cứu đã làm rõ hiện trạng phát triển kỹ thuật vi tính ở các nước thuộc Hội đồng tương trợ kinh tế, chỉ rõ những biện pháp nâng cao hiệu quả của việc áp dụng kỹ thuật vi tính vào nền kinh tế quốc dân của các nước này. Những tài liệu nghiên cứu của các nhà khoa học cũng đã nêu ra hệ thống phương pháp được áp dụng trong việc soạn thảo chương trình hợp tác về phát triển và sử dụng rộng rãi kỹ thuật vi tính trong nền kinh tế quốc dân của các nước thuộc Hội đồng tương trợ kinh tế những năm 1982 – 1990. Các tài liệu đó đặc biệt chú trọng phân tích những hiệu quả kinh tế và xã hội của việc áp dụng kỹ thuật tính toán hiện đại này.

Sự hợp tác giữa các nhà khoa học các nước xã hội chủ nghĩa trong việc nghiên cứu những vấn đề quản lý góp phần to lớn vào việc trao đổi quốc tế những kinh nghiệm tiên tiến trong quản lý. Hiện đang chuẩn bị gấp cho việc xuất bản tạp chí quốc tế *Những vấn đề lý luận và thực tiễn quản lý*. Một trong những nhiệm vụ của tạp chí này là tổng kết và tuyên truyền những kinh nghiệm tiên tiến của các nước anh em trong lĩnh vực chính sách kinh tế và xã hội, hoàn thiện cơ chế kinh tế, quản lý tiến bộ khoa học – kỹ thuật, hợp tác kinh tế và khoa học – kỹ thuật giữa các nước trong Hội đồng tương trợ kinh tế. Trên tạp chí mới này sẽ công bố những tài liệu về những thành tựu mới nhất trong lĩnh vực lý luận và thực tiễn quản lý các quá trình kinh tế - xã hội, các quá trình tổ chức khoa học – kỹ thuật ở các cấp khác nhau, cũng như các ngành và vùng lãnh thổ khác nhau.

Theo X.Ê Mengia Nốp, Viện trưởng Viện Nghiên cứu
khoa học quốc tế về quản lý và V.Zenkin,
Thư ký khoa học của Viện này –
Xem tạp chí “Các khoa học xã hội”, Matxcova,
1978, N⁰2; 1980, N⁰5; 1983, N⁰3